Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуут!

САНТА ОЛОХ

Хаһыат 1931 сыл алтыныһы 15 күнүттэн тахсар

ССКП ЧУРАПЧЫТААҺЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОПУОННААҺЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 24 (8629). | 1988 сыл, Олунньу 25 күнэ, чэппиэр | Сыаната 3 харчы.

«СОЦИАЛЬНАЙ СИЭРДЭЭХ БУОЛУУ БИҺИГИ ЛИЧНОСТЬ ТУСТААХ ДЬОҺУРУН КӨРДӨРӨРҮГЭР ОРДУК УЛАХАН БОЛҺОМТОНУ УУРАРБЫТЫН, АТЫТТАРГА ХОЛОБУР КӨРДӨРӨН ОРДУК ҮЧҮГЭЙДИК УОННА ЭЛБЭХТИК ҮЛЭЛИИР ДЬОНУ МОРАЛЬНАЙ УОННА МАТЕРИАЛЬНАЙ БЭЛИЭТЭЭҺИНИ ОҢОРОРБУТУН МОДЬУЙАР».

М. С. ГОРБАЧЕВ.

Бүтүн Союзтааҕы XIX партийнай конференция чэҥнигэр

■

КҮӨХ АҺЫЛЫК

«Мыҥдаҕаайы» совхоз Болутурдааҕы отделениетын «Юбилейнай» ферматыгар алтыныыттан ыла агроном үөрэхтээх Е. Е. Диодорова суоһу аһылыгар гидропоннай нүөҕү үүнэриниэн дьарыктанар. Киниэхэ көмөлөһөччүнэн А. Г. Кожурова сыһыарыллыбыта. Кинилэр бу күннэргэ барыта 154 центнер гидропоннай нүөх эмаассаны үүнэрэн туттардылар. Итинник сүмэһиннээх аһылыгынан 234 ыанах уонна 356 бороосну хааччыллаллар.

Елена Егоровна гидропоннай нүөҕү үүнэрэ-нин салгыыр.

А. ЕФИМОВ.

Эбии дьаһаллары ылан

Мугудай сельсоветын общественнаһа совхозка суоһу ыстыгын үлэлэригэр балачча көмөнү биэрэр. Бу үлэҕэ ордук Толой Дириҥин пэнилиэннэтэ активнайдык кыттар. Манна отделение фермаларын үлэһиттэрин солбуйуута, эбии аһылыгы бэлэмнээһиҥнэ, атын да быстах көмөлөргө эл-бэх киһи күнэ оҥоһуллар. Онуоха олохтоох дьонус коллективтарган П. Е. Максимова сабиэдиссэйдээх детсады чорботуохха сөп.

Сельсовет үрдүнэн барыта 6 тонна ас тобоҕо хомуллан, суоһу айаҕар бэриллиэ, бу үлэ салгыы мыыллар. Маралаайыга госучреждениелартан 2 киһи фермаҕа тахсан үлэлээтилэр. Наадыйыыттан көрөн общественность субуотуннуктара тэриллэллэр.

Ол эрээри кыстыгы хаччыйыыга итэҕэстэр эмиэ баалларр. Шефтээхтэр иннигэ ардыларыгар идеологическай үлэни тэрийиигэ көтүтүүлэр суох буолбатахтар. Ферманы эргиэннэн, эмиэн хаччыйыыга маҕаһыын, балыыһа иҥэҥүлэһиннэрэ ардыгар отделение оттуттан ойоммокко хаалар түбэлтэлэрдээх. Дьиэ көстүбэккэ, гидропоннай нүөх кыайан үүнэриллибэт. Итинник итэҕэстэр тустарынан ардыах хонуктааҕыта сельсовет исполкомугар пэпсэтиһэн, эбии дьаһаллары ылыыбыт.

Н. ПЕРМЯКОВ.

▲ Тэрээһиннээхтик түмүктүөххэ

Үөрэнээччилэри политическай үөрэхтээһин

Бүтүн партия уонна норуот ейүн-санаатын кинигэр турар общество сайдыытын бүтүннүүтүн уларыта тутуу иһин өхсүһүүну сарсын бүгүҥкү үөрэнээччилэр салгыахтара. Кинилэри онуоха биллиннэрүү, итэҕэллээх буолуу өттүнэн бэлэмнээһиҥнэ оскуолаларгаары политическай үөрэх занятиелэрин ылар оруоллара улахан. Аанньы сыллаахха бу үлэ үчүгэйдик тэриллибитэ диир кыахпыт суох. Итэҕэстэри туоратар туһуттан политическай үөрэхтээһини санга дьыла саҕаланыан иннинэ барыы оскуолаларга ыһылыы тиэрдиллибиттэрэ, суоллар бэриллибиттэрэ. Оскуолалар директордарын иитэр үлэҕэ солбуйаччыларга аналлаах семинар тэриллибитэ. Быйылгы политическай үөрэхтээһини балачча үчүгэйдик ыытыллар: занятиелар комиттэн кэмигэр ыытыллан ыаллар. Оттон итиэ дьыала биир оттор. Атына итиэ занятиелар оҕолорго тиийиитиэ буолуулларыгар туох оҥоһуллуна, политическай үөрэхтээһини ыытан туох сиҥнэтибит диэн буолуохтаах.

Билигин оскуолаларга сылдьан көрдөххө, лекционнай ньыма баһыйар, үгүс үөрэхтэр истории кабинеттарыгар базаланан ыытыллаллар эрээри олор көрдөбүлгэ толору аналлаах буолбатахтар. Көрдөрөн үөрэтии пособиеларын, техсредствоны туһаныы аҕыйах. Оттон итиини баҕарар буоллахха, туоларыахха сөп. Холобур, Чурапчы аҕыс кылаастаах оскуолатын ахсыс кылаастарыгар «Биһиги Ленинскэй комсомолбутэ» политическай үөрэх учуутал А. И. Васильева ыытар. Анна Ивановна ахгардас комсомол историятын, кини албан аатыттаах уолаттарын уонна кыргыттарын туһунан кэпсээһиннэрэ мунгурдамыт, ааас кэлүөҥ комсомолцтары кытта көрсүһүүлэри, ейдэбүүлэри ыытыһыыны, биэчэрдэри тэрийэр уонна семинарскай чаастары ыытар. Эбэтэр, Хатылы орто оскуолатыгар учуутал К. Н. Абрамов салалтатынан эдэр лекторлар куруһуоктара үлэлиир. Бу оҕолор нэдиэлэ ахсын кылаастарыгар тарҕаан нэдиэлэ устата буолбут событиеларга информациялары оҥороллор. Оттон Дириҥ орто оскуолатыгар «Ориентир» диэн политическай кулуун үлэлиир. Итинник хас оскуола ахсын кыра-кыра да буоллар үчүгэй саҕалааһыннар, сананы олохтоһуннар баалар. Ол эрээри умнубуппут да суох буолбатах. Холобур, ленинскэй уруоктар кэлин ыытыллыбат буоллулар. Бу уруокка ахгардас бэлэмнээһиҥэ үөрэнээччи теһеҥнэ бэйэтэ конспектаан аҕарын болҕомтоҕо ылар буоллахха, кини кэдьүүһэ улахан этэ. Онон, биһиги санаабытыгар, сылга иккилиитэ ленинскэй уруоктары ыытар навда.

Занятиелар кэдьүүстээх буолуулара пропаганднст билиититтэн тутулуктаахтарын сэргэ кини ону истээччигэ хайдах тиэрдэриттэн эмиэ быһаччы сибээстээх. Итиннэхэ киниларгэ оройуоннааҕы методическай совет көмөтө ситэтэ суох.

Политическай үөрэх кэдьүүһүн биһиги оҕолор общественнай активнастара үрдээһиннэргэ, общественнай нөстүүлэри таба сыаналаах-ааһыннарыгар, үөрэххэ, үлэҕэ үтүө суобастаах сыһыаннарыгар көрөбут. Онуоха үөрэнээччи бэйэтэ ылыммыт тус былаанын толоруутугар болҕомтону нүүһүрдүөххэ. Бастаны этап сэтиннькэ ыытыллыбыта. Билигин иккис этап—отчуоттары бэлэхтэрэ истии ыытылла турар. Кулун тутар мэйэн ленинскэй зачет уонна хас бирдии комсомолеҥ общественнай-политическай аттестациялааһын саҕаланыаҕа. Бу ураты эпиэттээх хамыыссыйаҕа комсомольскай комитеттар кичэйэн бэлэмнэниэхтээхтэр.

Итэ политическай кэдьүүһүн үрдэтии бирдиэ бөҕөргөппит ньымата. Оттон Чурапчы орто оскуолатыгар историк учуутуллар хас бирдии оҕолоо политическай билиитин үрдэтиннитигэр анаан литератураҕа эпиниһэгин оҥорон биэрэллэр. Кини ону политическай занятиелэрин тас оттугэр аҕаан конспектаныахтаах. Үөрэх дьыла бүтүүтэ оскуоха зачет туттарар. Итэ эмиэ кэдьүүстээх форма. Кыаллар сирдэриттэр туһаныахтарын сөп.

Үөрэнээччилэри политическай үөрэхтээһин, кинилэри олох уустуктарын, утарсыыларын таба көрөргө, сыаналыыргa үөрэтии—биримэ модьуйар туттаах ирдэбиллэриттэн бирдэстэрэ, итэ туһунан ССКП КК суоту аҕай буолан аастыт Пленумутар эмиэ этиллиннэ.

Онон политическай үөрэх бу дьылын тэрээһиннээхтик түмүктүүрү хаччыйары сэргэ пропагандистар кэлэр үөрэх дьылыгар бэлэмнэниини билиититтэн саҕалаан, Пленум ирдэбиллэриттэр сөп түбэһиннэрэн, политическай үөрэхтээһини уларыта тутуу туһунан санааларын түмүөхтээхтэр.

А. ФЕДОТОВА.

ЫБСЛКС райкомун секретара.

ОРОЙУОН РЕКОРДСМЕННАРА

Василий Петрович ЛУКИН

Эрилик Эрнстиин аатынан совхоз Хадаардааҕы отделениетын шофера Лукин Василий Петрович үүт таһар автомашинаҕа 63616 тонна ки улэни толорон, 268 кг уматыгы кэмчилээн 1984 сыллаахха Субуруускай аатынан совхоз шофера Н. Е. Карпуова олохтообут рекордун 4868 тонна к тупсарда.

Василий Петрович совхоз бинир опытчаах шофера, үлэлээбитэ 10-таа тахса сыл буолла. Онон тустаах үлэтигэр маннык үрдүк көрдөрүүлэммитэ түбэһиэхчэ буолбатах. Үүт таһар массыынаҕа тердус сылын үлэлиир. Итиннинэ ГАЗ-53 маҥсыныаҕа үлэлээн совхоһугар чемпионнуу сылдьыбыттаах. Үүт таһар массыынаҕа совхоһугар кини сыл субуруччу бастаабыта. 1986 сылга оройуонтан чемпион буолбута.

Василий Петрович үлэтигэр олус эпиэттээхтик сыһыаннаһар, массыына саахалланан рейсы кэтэппэт түбэлтэтэ суох. Массыыната мэлтэҕэбүтүн биллэриннэ, сыыныаланын, түүнүн, күүһүн аахсыбанна онностор. Эргэ да массыына кини илиитигэр киирдэриэ тохтообокко сүүрэр. Үлэҕэ үрдүк ситиһиитин кистэлэҥэ техниканы таптыырыгар, кинини ыампыктаан-чымпыктаан биэриигэр, үлэҕэ эпиэттээх сыһыанырыгар сытар.

Иван Иннокентьевич КОРКИН

«Чурапчы» совхоз Кытаанахтааҕы отделениетын тракториста Коркин Иван Иннокентьевич МТЗ-82 трактордыыран 3120,5 эталоннай гектар үлэни толорон, 459 кг уматыгы кэмчилээн 1986 сыллаахха Карл Маркс аатынан совхоз тракториста А. А. Седалищев олохтообут рекордун 57,5 эталоннай гектарынан тупсарда.

Иван Иннокентьевич трактористынан 1981 сылтан үлэлиир. Ити иннинэ хонуу бригэдьиириэн үлэлии сылдьан улаханнык туруорсан таптыыр идэтигэр көспүтэ. Үлэлээбитин тухары былаанын толорботох сыла диэн суох. Ахгардас оройуонтан 4 төгүл чемпион аатын ылары ситистэ, оттон 1987 сыл түмүгүнэн оройуон рекордун олохтоото.

Иван Иннокентьевич түүннэри-күннэри аахсыбанна сылдьар дьулуҕа үлэһит. Техниканы үтүгэйдик билэр, куруук кичэйэн көрүнэр, аҕаан-суоттаан үлэлиир. Кытаанах отделениетын механизатордара кэнники сылларга оройуонтан инициативалаахтык, биллэр-көстөр ситиһиилээхтик үлэлииллэр.

Иван Иннокентьевич —уобаластааҕы XXXIV партийнай конференция делегата, партия уобаластааҕы комитетын чилиэнэ. XI пятилетка түмүгүнэн үрдүк таһаарылаах үлэтин иһин Үлэ Албан Аатын III степеннээх орденынан наҕараадаламмыта.

НОРУОТ СИТИҺИТИН ХАРЫСТАБЫЛЫГАР

Улуу Октябрь кыайыытыттан Советскай Армия уонна ССРС Муораатааҕы-Байыаннай флотун историялара арахсыспат. Биһиги дойдубут Сэбиэдиссэйдээх Куустэрэ 70 сыл норуот революционнай ситиһиилэрин харыстабылыгар, эйэ уонна үлэ көмүскэлигэр туралларын, Коммунистическай партиянан, В. И. Ленининэн революцияны көмүскүүргэ анаан тэриллэн баран кинилэр советскай норуот айар-тутар үлэнин эрэллээхтик харабыллыылларын, Ийэ дойдуга бэйэлэрин ытык иэстэрин, интернациональнай иэстэрин чиэстээхтик толороллор.

Кремлээҥи Съиэстэр дыбарыыстарыгар олунньу 22 күнүтэр Москва үлэһиттэрин уонна столица гарнизонун буойуннарын представителлэрин Советскай Армия уонна Муораатааҕы-Байыаннай флот 70 сыла туолуутугар анаммыт уруулаах мунньаҕа буолла.

Мустубут дьон табаарыстары **Горбачев М. С., Воротников В. И., Громыко А. А., Зайков Л. Н., Лигачев Е. К., Никонов В. П., Рыжков Н. И., Слюньков Н. Н., Соломенцев М. С., Чебриков В. М., Шеварднадзе Э. А., Яковлев А. Н., Долгих В. И., Маслюков Ю. Д., Талызин Н. В., Язов Т. Д., Бакланов О. Д., Бирюкова А. П., Добрынин А. Ф., Лукьянов А. И., Медведев В. А., Каштанов И. В.** ыытыс тыаһынан көрүстүлэр. Президиумҥа кинилэри тэҥэ биллилээх советскай байыаннай начальниктар, сэрии ветераннара, ученайдар, партийнай, советскай уонна общественнай тэрилтэлэр представителлэрэ.

Советскай Армия уонна Муораатааҕы-Байыаннай флот 70 сылга туолуутун бырааһыынньыктааһынна кэлбит социалистическай дойдулар байыаннай делегациялара баалларр.

ССКП Кинин Комитета, ССРС Верховнай Советын Президиума уонна ССРС Министрдэрин Совета Советскай Союз Сэбиэдиссэйдээх Куустэрин буойуннарыгар уонна ветераннарыгар эҕэрдэ ыыттылар. Эҕэрдэни ССКП КК Политбюротун чилиэнэ, ССКП КК секретара, ССКП МКК бастакы секретара Л. Н. Зайков аҕаан иитиннэрдэ.

«Социализм уонна эйэ көмүскэлигэр 70 сылы» диэн дакылааты ССКП КК Политбюротун чилиэнэ кандидат, ССРС Оборонатын министрэ армия генерала **Д. Т. Язов** оҥордо.

(ССТА).

Советскай тутуу: депутат активноҺа

СЭРГЭХСИЙИИ КӨСТӨР

Государственнай учрежденнелар үлэһиттэрин профсоюһун райкомун президиумун аҥаас мунньаҕар Чурапчы сельскэй Советыгар уларыта тутуунан сибээстээн народнай депутаттар оруолларын үрдэтиигэ тэриллэр үлэ туһунан исполком секретара Т. П. Карпова оттуота истиллиэ.

Уларыта тутуу хас бириидэн депутат эмиэтиннэйин үрдэтиллэн, кини туспаах эбээһинэйиттэр айымньылаах сыныныттан тутулуктаах, сельсовет исполкома тэрийэр-маассабай үлэни сэргэхситэргэ кыпанар.

Сельсовет депутатскай постары үлэлэтэр, хас бириидэн депутатка чопчу сорудахтар бэриллибиттэр. Холобур, кэтэх уонна кэмэ хаһаайыстыбаны сайыннарыыга наада буолар матырыйаалы атыыга таһаарыыны депутат М. Д. Гуляев, капитальнай тутууну депутат П. Н. Калачев, үүлүссаны сырдатыы боппуруоһун депутат А. П. Спиридонова, ырааһырдыыны депутат С. Н. Старостин хонтуруоллуулар.

Совет тэрийэр үлэтигэр 8 бастайаннай комиссия, народнай хонтуруол группата улахан оруоллаахтар. Олор бэйэлэрин бэйэлэрэ дьаһаныыларын сайыннарыыга болҕомто ууруллар. Холобур, олор бэйэлэрин уураахтарын толоруурга үлэлэһиннэрэ тэриллэр. Бастайаннай комиссиялар баланнаабыт, туруорбут бөҕө боппуруостарыттан 17-тэ сессияҕа, оттон 30-та исполком мунньаҕар дьүүллэһиллибиттэр. Онно ылыллыбыт быһаарыылларга толороччу, хонтуруоллаатты чопчу ыйыллар.

Исполком үлэтин кэскиллээх былаанынан, бириидэн депутаттар туруорсуулларын учуоттаан, үс төгүл исполком нөҺө сылдьар мунньаҕа, бир аҥаас сессия былаанаммыт. Бириидэн депутаттар туруорсуулларынан исполком нэһилиэнньэ үлэлиир уонна олорор усулуобуйатын туспарыы, салгынньаны туспаран оҥоруу, оҕо учреждениелэрин материальнай базаларын бөҕөргөтүү курдук боппуруостарга бэйэтин үлэтин сүрүн хайысхаларын бэлиэтэммит.

Совет сессиятан быыбардааччылар 55 этиилэрин наказ быһыытынан биҥэргэппит, атынык эттэххэ, бириидэн депутатка бириидэн сорудах бэриллибит. Ол иннитэн 38 наказ туспаран оҥоруута, 4 капитальнай тутууга толоруурга ыытыллыбыттар. Ааспыт сылга 7 наказ туолбут, сорохтор толоруулуулара саҕаламмыт. Урукку оттугэр наказ үксэ коммунальнай хаһаайыстыба управленнеттэр сүктэриллэр эбит буоллаҕына, билигин 16 наказ депутаттар бэйэлэрин тэрээһиннэриэн толоруллара быһаарыллыбыт. Ол курдук, көҕөрдүү, олбуордааһын, штакетниктааһын, оҕо площадкатын оҥоруу, тротуардааһын, о. д. а. үлэлэр сүрүннээн общественнаһы түмүүнэн быһаарыллыахтаахтар. Совет депутаттара үс болоххо тыырыллан социалистическай куоталаһыыга киирсибиттэр.

Куоталаһыы усулуобуйатыгар Совет тэрийэр-маассабай үлэтигэр быыбардыыр уокуруктар олохтоохторун кытыннарыы, ырааһырдыы, суруйутуннуктарга кыттыы, суоһугэ эбии аҥылыгы баланнаабыт, кэбэрдүү, олбуордааһын, ыты иннинн бэрээдэктээһин, о. д. а. курдук ирдэбиллэр көрүллүбүттэр. Депутатскай эбээһинэйн толоруурга (отчуоттаһын, критическай этиилэргэ үлэ, сессия, исполком, бастайаннай комиссия үлэлэригэр кыттыы, ис түһээни хомуйуу, о. д. а.) эмиэ туһааннаах пуун баар.

Итиҥ барытын түмүгэр депутаттар активнастара балачча үрдэбит. Совет үлэтигэр пенсионердары, дьиэ хаһаайкаларын тардыы кэҥэтэбит. Холобур, ааспыт сайын эбии аҥылыгы баланнаабыт 1860 киһи, ол иннигэр 725 пенсионер, тардылыбыт. 29 №-дээх уокуруктан депутат В. И. Коркина 40 киһини түмэн 7,4 т, 21 №-дээх уокуруктан М. С. Кузьмина 31 киһиэхэ 6,2 т аҥылыгы баланнаппыттар. Депутаттар Т. А. Васильева, В. А. Манаров, С. П. Монастырева быыбардааччыларын түмүүгэ эмиэ элбэҕи үлэлээбиттэр.

Исполком быһаарыытынан хас бириидэн коммунист-депутат 4,5 ц, оттон партийата суох депутат 3 ц эбии аҥылыгы баланнаппар сорудахтары ылан толорбуттар. Билигин нэһилиэнньэттэн 70 т ас тобоҕун хомуйууга үлэ барар. Онуоха эдэр депутаттар И. И. Илларионов, А. Ф. Кириллина, Д. Д. Яковлев ордук кэхтээхтүк ылсан, билиҥҥи туругунан 30 т хомуйбуттар.

Сельсовет хонтуоратыгар дьыһуурустуба олохтоммут. Онно депутаттар быыбардааччыларын көрсөллөр, исполком мунньаҕын, сессияны бэлэмнээһиҥҥэ кытталлар, котельнай хаһаайыстыба үлэтин хонтуруоллаһаллар. Депутаттар сессияҕа сылдьыылара, тыл этиилэрэ ааспыт сыллаҕар 6 бырыһыанынан үммут.

Түмүгэр профсоюз райкомун чилиэннэрэ, мунньахха кыттыыны ылбыт сельсоветтар исполкомнарын секретардара, депутаттары кытта үлэ балачча барарын бэлиэтээн туран, куоталаһыыны квартал ахсын түмэргэ эттилэр уонна секретардарга анаан райисполком практический семинардары тэрийэриэр баҕаларын биллэрдилэр.

Мунньахха госучреждениелар үлэһиттэрин профсоюһун обкомун председателэ Е. Н. Васильев кыттыыны ылла уонна тыл эттэ.

Е. БАРАШКОВА.

ССКП КК олунньутаабы Пленумун уураахтарын биһириллэр

Чопчу биһиги туспутунан курдук

ССКП КК субу аҕай буолан ааспыт Пленумуттар «Орто уонна үрдүкү оскуоланы уларыта тутуу хаамыытын итиннинэ ону олохтоо киллэриигэ партия соруктарын туһунан» боппуруоһу дьүүллэспитин бүттүүн советскай норуот, ордук биһиги, учууталлар, дириҥ астынныыллар көрүстүбүт уонна иннитибит.

Партия оскуола үлэтин уларыта тутуурга мэһэйдиир барыы чахчылары, субу биһиги баланнаннабытын ирдэн турар курдук, ырылхайдык ырытта уонна чопчу соруктары туруорда. Мин олорго барыларыгар тохтуу барбакка, чопчу иккиэн суолга саналаабын этиэхпин баҕарабын.

Чурапчы аҥыс кылаастаах оскуолатыгар билигин 130 оҕо үөрэнэр, бу сыыппара инники оттугэр өссө улаатар кэскиллээх. Оҕотун ахсаана тоҺо да аҥыйаҕа суоҕун иҥин, оскуолаҕа аналлаах дьиэтэ суох олоробут: оскуола дьиэтэ умайыаҕыттан (оттон ол 8 сыл буолла) оҕолор интернат-оскуола спасаниеҕа барбыт дьиэтигэр иккиэн сменаннан үөрэнэллэр. Кылаастар аҥара кыараҕас буолан, үөрэтэр кабинеттары тэрийиигэ ыарахан. Иккис смена киэһэ сэттээ үөрэнэн бүтүөр. Онон, кылаас таһыгаабы үлэни тэрийиигэ мэһэй элбэх. Сорох учууталлар икки сменаннан үлэлиллэр. Итиҥ эмиэ кинилэр үлэлэригэр аҕыйаҕа суох ыарахаттары үоскэтэр. Биһиги билэрбитинэн, маннык ыарахан усулуобуйаҕа үлэлиир оскуола оройуонга суох. Онон Чурапчы аҥыс кылаастаах оскуолатыгар анаан саҥа дьиэни тутуу боппуруоһун оройуон оскуолаларын үөрэтэр уонна производственнай базаларын тосту туспарыыга ылыллар дьаһалларга бастаны уочараттааҕынан туруоруохха наада.

«Эстетическай иитии олус улаханнык хаалла», —диэн Пленум биһиги оройуон оскуолаларыгар үөскэппит балаһыанньаны эмиэ чопчу эттэ. Ырыа учууталлара тиийбэттэриэн, оҕолорбутун музыканы ойдүүргэ үөрэтэр, иитэр кыахпыт суох. Икки оскуоланан үлэлиир соҕотох И. Е. Попова оҕону барытын хабан уус-уран куруһуоктары үлэлэтэрэ кыаҕа тиийбэтэ. Оттон оҕо кыра саастыар иитиннэхэ үөрэммэтэҕинэ, хаһан үөрэниэҕэй? Классика, дьиҥнээх народнай искусство бүтүн халҥаһалара кэнники былаанчыга туора аҥыылыыбыттар эмиэ иитиллэр. Билигин концертарга сылдьан вокальнай-инструментальнай ансамбллар толоруулларын иҥиттаххинэ, чугастыы субу соторутааҕыта буолбут үөрэнээччилэр фольклорнай фестивалларыгар сылдьан оҕолорбут ыҥырыыларын көрдөххүнэ, итиҥ тиийбэтин ордук ойдүүгүн. «Дьэрэҥкэй» ансамбль үгүүтэ атыттартан быдан ураты, чочуллубут. Тоҕо диэтэххэ, кинилэри бэлэмнээх дьон үөрэтэллэр. Пленум итиннэхэ баар күүстэри барытын түмэргэ этэр. Оттон биһиги оройуонга олор ханнытарый, ким түмүөхтээҕий? Ким ханнык функцияны толороохтааҕый? Чуолкайдыахха уонна толорулларын хааччыйыахха.

А. МИХАЙЛОВА.

РСФСР норуотун үөрэҕэриитин туйгуна.

Ыаллартан — бастакы суордунан

ВИЛЬНЮС. Быыл «Анникщяйскай» колхоз нэһилиэнньэттэн үүтү тутар аналлаах пууну үлэлэтэн 30 тыһ. тахса солк. эбии барыһы ылыаҕа. Пуун нөмөтүнэн күүгүнэ 4-түү тонна үүт сойутуллан бастаны суортааҕынан сыаналаныаҕа. Пууну тутуу ороскуота сыл аҥарынан оҥоруллуоҕа, оттон инни хас да уонунан сылга барсы биэрэ туруоҕа.

(ССТА).

Ветераннарга көмөлөстүлэр

ЫБСЛКС райкома ойуон кинигэр «Кыһалҕа» операцияны тэрийэн ыытта. Операция ыытыылаахтара сэриилуонна үлэ ветераннарыгар, сэриигэ ылбыт буойуттар огдооболоругар иҥэр муустарын тиэйтэлээн биэрдилэр. Бу үлэҕэ ордук активнайдык комсомолецтар «Якутагропромстрой» ПМК-тан Сергей Барашков, Гаврил Седалищев, «Якутмелиоводстрой» ПМК-тан Аркадий Антипин уо. д. а. кытыннылар, кырдьаҕас дьон истиҥ махталларын ылылар.

«СО» корр.

БИҺИЭХЭ ЭЛПИЭТТИЛЛЭР

«Саҥа олох» б. дь. тохсунньу 30 күнүнээҕи нүөмэригэр «Тоҥсоҕой» почтатыгар **«Сүгүлээн дойду»** диэн критическай сурук бэчээттэммитэ. Онно ойуон кинигэлэри «Чараҥ» кулуупка буолбут биэчэргэ ыччаттар итиэн баран сылдьыбыттарын туһунан суруллубута. Онуоха эпиэти ЫБСЛКС райкомун бастаны секретаре **И. Макаров** биэрэр:

«Сурук ныдьыктаах. Ыччаттар оттуләриттэн арыгыны иҥин, итиэрик турунтаах общественнай миэстэҕэ сылдьыы баар суол. Бу боппуруос бэбиэскэттэн уһуллубат: бары комсомольскай комитеттарга ыччат ортотугар арыгылааһыны алкоголизмы утары охсуһууну былааннаахтык ыытталларыгар ирдэбил туруоруллар, соторутааҕыта буолан ааспыт оперативнай комсомольскай этэрээттэр салайааччыларын мунньахтарыгар эмиэ дьүүллэһиллиннэ. Ол эрээри тыптан дьыалаҕа тахсыы улахан мөлтөх. Быстахтык ыллахха, ыччат кулуубугар ыытыллар бары дьаһалларга ойуон кинигэлэри комсомольскай тэриллэр дьыһуурустубаны олохтуохтаахтара кэлин кэмнэмөлтөтүлүннэ, ол түмүгэр итинник үүнэ-тэнийиэ суох барыы таһаарылынна. Онон бары комсомольскай комитеттар ыччаттар ортолоругар арыгылааһыны уонна алкоголизмы утары охсуһууну чопчу былааннаахтык, утумнаахтык уонна недьүүстээхтик ыытталлара наада, онуоха арыгылааһыны утары охсуһар комиссиялартан комону эмиэ күүтэбит.

Билигин «Чараҥ» кулуубугар ыччат кафетын аһаары бэлэмнэнии үлэни ыыта сылдьабыт. Кини кооперативнай төрүкэ үлэлиэҕэ. Онно нарколог врач комбутэрин арыгылааһыны уонна алкоголизмы утары араас дьаһаллар ыытыллыахтара».

РЕДАКЦИЯТТАН: көрөргүт курдук, ЫБСЛКС райкомун эпиэтэ үрдүнэн, уопсай тылынан. Оттон итиҥ биэчэр ойуонга политическай ырыа-зональнай конкурсун кыттыылаахтарыгар анаан ыытыллыбыта, онно комсомол райкомун аппаратыттан эмиэ сылдьыбыттара, дьыһуурунайдыыр да дьон анаммыт буолуохтаахтар эбэ. Хаһыакка критическай сурук бачээттэммитин кэнэ кинилэртэн биирдэстэригэр эмиэ ыйытык туруоруллубатаҕа, общественнай эпиэстэҕэ итиэрик кэлбит ыччаттары кытта кэпсэтиһии ыытыллыбатаҕа хомолтолоох. Бу ыччаттар ортолоругар арыгылааһыны уонна алкоголизмы утары охсуһуу ыытыллыбат, дьаалатыттан уһуннарыллар, ЫБСЛКС райкома да онуоха эйэлэһэн олорор диэн санааны үоскэппит дуо?

ОАПХ тэриллэриин 1988 сылга социалистическай куоталаһыларын УСУЛУОБУЙАТА

Куоталаһыы кварталлар түмүктэриэн уонна сыл түмүгүнэн таһаарыллар.

Куоталаһыыга ыытталлар: «Якутагропромстрой» ПМК-та, «Якутмелиоводстрой» трест ПМК-та, «Агропромхимия» холбоһук, эт-үүт комбината, оремуоннуур - техническай предприятие, «Агропромэнерго», «Агропромснаб».

Куоталаһыыга үлэ маннык көрдөрүнэ учуоттаналлар:

—батарыы уонна тутар-таҥар үлэлэр былааннарын толоруу. 10 бырыһыаныгар 1 балл аҕыллар;

—биир киһиэхэ оҥорон таһаарыы. 100 солк. —0,1 балл аҕыллар.

—хамнас фондатын туһаныы. Кэмчилээһин иҥин 10 солк. 0,1 балл аҕыллар, аһара ороскуоттааһын түбэлтэтигэр 10 солк. 0,1 балл көҕүрэтиллэр;

—былааннаах барыс эбэтэр ночоот былаанын толоруу. Барыһы эбии, ночооту аччатыы иҥин 10 бырыһыаныгар 1 балл аҕыллар, оттон барыһы аччатыы, ночооту улаатыннарыы иҥин 10 бырыһыаныгар 1 балл көҕүрэтиллэр;

—баһаар түбэлтэтигэр 10 тыһ. солк. диэри хоромньулаах буоллаҕына 1 тыһыынчатыгар 5 балл, 10 тыһ. үөһэ хоромньулаах буоллаҕына 10 балл көҕүрэтиллэр;

—производственнай эчэйии 1 түбэлтэтигэр 1 балл көҕүрэтиллэр;

—холуобунай буруйу оҥоруута, дьыала милиция органнарынан тэриллибит буоллаҕына, бир түбэлтэҕэ 1 балл көҕүрэтиллэр;

—уматык-оҕуруох матырыйааллары кэмчилээһин иҥин бир тоннатыгар 0,1 балл аҕыллар, аһара ороскуоттааһын иҥин 0,1 балл көҕүрэтиллэр;

—энергияны туутуура—бир тыһ. квт. ч. электроэнергия кэмчилэннэриэ 0,1 балл аҕыллар, оттон аһара ороскуоттаатарына 0,1 балл көҕүрэтиллэр.

Кыайыылаахтары бэлиэтээһин

Сыл түмүгүнэн бастаны миэстэҕэ тахсыбыт тэриллэ ССКП райкомун уонна райсовет исполкомун көҕүрүлэ сылдьар Кыһыл знаменынан уонна свидетельствонан наҕараадаланар, «Москвич» автомашина фондата ананар.

Иккис миэстэни ылбыт тэриллэҕэ ССКП райкомун уонна райсовет исполкомун Вымпела, свидетельствота туттарыллар. «Юпитер» мотоцикл фондата бэриллэр.

Үһүс миэстэлээххэ—ССКП райкомун уонна райсовет исполкомун свидетельствота, «Дружба» эрбии фондата туттарыллар.

БАСТЫҢ КОЛЛЕКТИВ АЛТЫН ЫЛАР ИҺИН КҮРЭХТЭЭҺИН

Куоталаһыыга маннык көрдөрүүлэр учуоттаналлар:

Тутуу бириҥээдэлэригэр. Тутуу былаанын толоруу. Толоруу 7 киһиэхэ тиксэр суумата үрдүгүнэн аҕыллар, коллектив бэдэрээттээх буолуохтаах. Бастаабыт бириҥээдэҕэ «Дружба» эрбии фондата ананар. Таас уонна мас тутуу бириҥээдэтэ диэн араарыллар.

Арыы сыахтарыгар. Бородуукуойаны оҥоруу былаанын толоруу, бородуукуойа хаачыстыбата. Бастаабыт сыах коллективыгар мебель фондата ананар.

Энергоучастоктарга. Суоһу иитиитигэр электроэнергияны киллэрии былаанын толоруу. Бастаабыт энергоучастокка мебель фондата ананар.

Пилоцех бириҥээдэлэригэр. Сыах бир киһитигэр тиксэриэн оҥорон таһаарыы үрдүгүнэн. Бастаабыт пилоцех коллективыгар «Дружба» эрбии фондата ананар.

Лесовоз шофердарыгар. Маһы таһыы кубатурата үрдүгүнэн.

Бастыҥ шоферга. ЗИЛ, «Урал», КаМАЗ маарааларга оҥоҕуллубут тонна-километрынан, уматыты кэмчилээһиннэн.

Бастыҥ тракториста. ДТ тракторга оҥорбут эталоннай гектарынан уонна уматыты кэмчилээһиннэн.

КЫАЙЫЫЛААХТАРЫ БЭЛИЭТЭЭҺИН

Бастаабыт коллективтар ССКП райкомун, райсовет исполкомун, комсомол райкомун Вымпелынан наҕараадаланаллар, ойдөбүнньүк сувенирдар туттарыллаллар.

Бастыҥ үлэһиттэр анализтэнэн, ойдөбүнньүн сувенирдарынан бэлиэтэнэллэр. Квартал түмүктэриэн кыайыылаахтар ойуон Бочуотун дуоскатыгар таһаарыллаллар.

Сир быйанга—олохпут быйанга

Лена уута Тааттаҕа тахсыан сөп

Биӥги оройуоммут Лена илин энэрийэҕи оройуоннартан саамай үрдүктээ, ергэстэр кирбиилэриттэр сытар. Ол иҥин, саасы халаан уута сир сиҥэ пре плитинэ аанан хаалар буолан, кыра да курааны билиннитиэ. Саас-үҥэ тухары кэмиттэн кэмигэр кураан хатылана турар, үүнээйигэ, киинэхэ-сүөһүгэ, олоххо-дьаһахха улахан охсуну оногор. Бу күчүмэҕэйдэртэн тахсыны улахан кээмэйдээх уу эрэ быһаарыахтааҕын туһунан өй-санаа мөхсө үөскээбитэ. Ууну хантан, хайдах аҕалар туһунан толкуйга түспүтүм.

Лампа быыытынан Чычаас, Дириҥ күөллэрин чөллөрүгэр түһэттэриэм иннитиэн, а. э. 1950 сылтан ыла, Амма, Лена өрүстэр салаа үрэхтэрин төбөлөрө Таатта уонна Суола үрэхтэригэр ханан тахсан аннынан сыталларын чинчийиҥэ сорук туруорунан үлэлээбитим. Ол үөрэтии түмүгэр икки вариантынан: Амматтан Халааны үрэҕиэн, Ленаттан—Суола, Тиэрэ үрэхтэриэн ууну Тааттаҕа таһаарар табыгастааҕын туһунан 1952 сыллаахха оччотооҕу райком секретарыгар С. Н. Васильевка уонна райсовет исполкомун председателигэр К. К. Оксемовка суругунан биллэрбитим.

Кэлин Чурапчы оройуонун мангнайгы мелиоратора Д. Н. Слепцов, «Росгидровосход» институкка үлэлии сылдьан экспедиция тэрийэн таһаарбыта. Кини миигин булан варианнарбын кытта билсиһэн баран Амма маршрутугар сирдиир киһини көрдөөбүтэ. Түмүгэр колхоз председателэ Р. А. Филиппов собуоһаан сирдьитиэн сылдьыбыта. Бу экспедиция уһун кэмиэ үлэлээн бырайыак сметэтин 215 мөлүйүөн солкуобайынан түмүктээбиттэрин, суумата олус улаханыттан ылымматахтар, чэпчэки варианна көрдөөн диэн сүбэлээбиттэр этэ.

Лена уутун таһаарар буоллахха, саамай табыгастааҕа—Суола үрэҕиэн, Бэдьиэ бөһүөлэгин аллараа өттүнэн Суолаҕа түһэр Тиэрэ үрэҕиэн, Сыымах бөһүөлэгин аннынан, Өргөннөөх өтөҕүнэн. Тиэрэ салаата Маралыкы үрэх төбөтө Чибили диэн Мэлдьэхсн алааһыгар анньа сытар. Кээҕэс Маралыкы сайылык үөһээ өттүнэн Кыыл Уулаабыт уонна Даркылаах үрүйэлэриҥ холбоһор сирдэриэн үрдүк таһымнаах бетоннаммыт дамбаны туттахха Чибили алааһы кытта силбэһэ турар 5-6 км уһуннаах водохранилище үөскүөхтээх. Бу водохранилищеттан мунньуллубут уу икки туһаайыныан түһүөхтээх: бастакыта, Мэлдьэхсн бөһүөлэгиэн Куохара үрэҕэр түһэр. Бу үрэх сүнньүгэр уонна ойоҕосторугар сытар алаастары, ходуһалары нуолсүтүөхтээх. Маралаайыга ууну эмиэ таһаарыахха сөп. Толой Дириҥиэн, Чурапчы сэлизиньэтин ортотунан Таатта үрэҕэр түһүөхтээх. Иккис туһаайыы, Чибили соҕуруу отуннэн тахсан, Уһун Нуолуннэн, Кырыс үрэҕиэн баһыналары, ходуһалары хабан нуолсүтэн аанныахтаах. Дириҥ бөһүөлэгиэн Таатта үрэҕэр түһүөхтээх. Итиннэ таһынан турбалар кэмэлэрүнэн Хайахсыт уонна Хадаар учаастактарыҥ сирдэрин эмиэ нуолсүтүөххэ сөп.

Бастакы вариант—Амматтан ууну таһаарыы. Бу варианы кэрогай кэскиллээх диэн саныыбын. Оку маннык холобурдарынан биэргэтэбин: биринэн, уутун сапааһа аҕыйах, уһун кэмнэргэ быраҕтарыыны тулуйуо суохтаах. Утуй ортоку ороскуота бир сөҥүүндэҕэ—190 кубометр, уутун хомуйар сабардама 69 тыс. кв. км, өрүс уһуна—1462 км. Ол иҥин уһун кураанныарга кэмиэ сылларга күүгүнүн кэмиэ, км. Өрүс уһуна 4400 км.

Иккиһиэн, Суола үрэх быһаһын тухары бэйэтэ айылаттан бөлөм хаалаал. Онон дамбалары, каскадтары тутуу түргэтиэн, үлэ уопсай кээмэйэ аҕыйыан сөп.

Үсүһүнэн, уу тахсыахтаах сирин быһаһын тухары электролиния кэккэлэһэ барар. Эмиэ үрдээн өрэ тахсыылар суохтар, автотранспорт сыыһытын төгүрүк сылга хаччыйар шоссейнай уонна ыллык суоллар баалар.

Төрдүһүнэн, бу баараҕай тутуу олоххо кинрдэҕиэ үс оройуон: Мэнэ-Хаталас, Чурапчы, Алексеевскай оройуоннара уйаара-кэйээрэ биллибэт киэҥ сирдэрэ нуолсүтүллүохтээхтэр, 20-тэн тахса нэһиилэннньэлээх пуунар, ол иҥигэр икки оройуон кинэ кэмиттэн-кэмигэр сайҕана турар сүүрүктээх ууланыахтаахтар.

Тутуутун үлэтигэр этиилэр.

Үрдүн өрэ тахсыылаах сирдэригэр турбаларынан быраҕтарыы ньыматын туттуохха наада. Дэхси соҕус сирдэригэр төһө кыалларынан, бетоннаммыт дамбалар, каскадтар кэмэлэрүнэн ханааллар системаларын туттахха, бэйэ-бэйэлэриттэн сиэттиһэ турар уһун алгээннэри —водохранилищелары олохтоотоххо, саасы халаантан уонна сайыҥгы күүстээх ардахтартан туолан, куруутун сөптөөх таһымҥа түһэ туруохтаахтар. Уу мунньуллан сөптөөх таһымҥа таҕыстаҕына дьаалатынан аанна турар тыына ханаалын туратын саҕа кээмэйдээх, нэмсиэннээх (намыһах таһымнаах) буолуохтаах. Итиннник оногуллуннаҕына уһун дьылларга ууну Ленаттан быраҕтарыы тохтуохтаах.

Хаалаал туһата үгүс: ходуһа сирэ ууга былдьамҕат, уута дьаалытынан туола, кеҥүрүү турар, уһун кэмиэ турар водохранилищелары солбуйуохтаах, айылҕа киэбин уларыта туппат, уу ханаалтан хаҥаалга түһэр буолан сири алдьаппат, үгүс техническэй көрүүнү-харайыыны эрэйбэт.

Ханаал хаһыытыгар, буорун үлэтигэр туттуллар ньымалар.

Үөһээги дамба алларааа өттүттэн хоруугa анаан нэлэччи ылыллыбыт буорун, алларааа дамба биэрэктэрин үрдэтиигэ нуттахха, ханаалын хаһыытын уһуна кылгыахтаах, үрдүгэ намтыахтаах. Бу ньыманы Суола уонна Тиэрэ үрэхтэригэр туттуохха сөп. Маралыкы үрэҕин баһа таҥнархай, кыараас куолараан үрүйэлэргэ кубуханаалларынан ыытыахха, үрэҕин баһыгар төбөстөох сирдэриэн водохранилищелар ахсаннарын эмиэ эмиэ сөп. Чурапчы территориятыгар кэлим, аһылыаах ходуһа суоҕун кэриэ.

Үлэтин итиннник тэрийдэххэ үлэ кээмэйэ аччыахтаах, олохтоох матырыйаал үрдүттэн, онон ороскуота аҕыйыахтаах.

Түмүктээн этээххэ, 36 сыллааҕыта суруйбут турбалар, ханааллар кэмэлэрүнэн дамбалары, каскадтары туһанан Амматтан эбэтэр Ленаттан ууну быраҕтарыы туһунан икки варианым —бу үйэлэртэн үйэлэргэ барар баараҕай тутуулар. Киниилэртэн хайалара ордук табыгастааҕын, кэскиллээҕин иккиэннэрин үөрэтэн, экономическай аҥаылары оногор, таҥнаэн көрөн баран бириҥдэ быһаарар ордук табыгастаах буолуо этэ.

Мин санаабар, Ленаттан тахсыыта ордук табыгастаах. Турбанан быраҕтарыы кураанга кылгас кэмиэ туһалыахтаах, уһун дьылга кэдьүүһэ кыра. Оттон ханааллар үйэлээхтэр, салаа үрэхтэр ууларынан эбиллэн уулары таһымын курдуттун бинир дэхситин тутан тураллар. Бетоннай үлэтиттэн ураты тутуутун матырыйаллара үрдүттэн буолан ороскуота кыра, ыыныгы кэмиэ тутуута наадыйбаттар, ларын таһаарыыта сайыҥгы кэмиэ эрэ буолар. Үс оройуон кэлимник тэҥнэ ылыстахтарына, олоххо киириитэ түргэн буолуоҕа. Тиэрэ үрэх устатын тухары кумахтаах. Балаһаллаан сытар муус суох буолуон сөп, онон ангардас ирэт тоҥо ирита сири ньуурун уларытыан сатаммат. Бу вариант Саха сирин усулуобуйатыгар сөп түбэлэриэн ордук табыгастаах.

Былыр былыргыттан Лена илин энэрийэҕи оройуоннар сүөһүтүн ылыллар бородууксуйанан урут Иркутскайы хаччыйаллара. Бу оройуоннарга сирдэрин улахан өттө үрдүк сирдэрэ —чараанныара, алаастарга туһата суох сыталлар. Итиллэри туһаҕа таһаарыыга бу система быһаарар оруоллаах буолуоҕа. Кэнэҕэски уһун кэмиэ киинсүөһү аһылыгын айа турар бараммат бөйдаах, быстыбат быйаннаах ходуһалары, баһыналары торуттуоҕа.

Билигин тыа хаһаайыстыбатыҥ бородууксуйатын дэлэччи оногор таһаарыы бөппуруоһа күүскэ турбут кэмигэр уу бөппуруоһун быһаардахпыына эрэ оройуоммут тыатын хаһаайыстыбатын сайыннарар ныахтаахпыт. Уу проблемата ангардас , нуолсүтүүгэ эрэ туһаайбат, кураанынан сибээстээн аҥыр уу бөппуруоһа эмиэ сүүгэн улахан суолталанна. Онон бу кэскиллээх бөппуруостары өссө төгүл чинчийэн уонна ырыҥалаан көрүөхха.

Д. ЛАЗАРЕВ,
Чурапчы оройуонун бочуоттаах гражданина.

Сэрии уонна үлэ ветерана Алексей Трофимович Макаров—Сылан бинр ыгык кырдьаҕаһа. Кини, билигин төһө да бочуоттаах сааньаланнга олордор, илиитин үлэттэн ааарбат. Хас сайын ахсын совхоһугар көмөлөһөн моой оттуур. Былырыын 3 тонна бастыҥ хаачыстыбалаах оту оттообута. Күһүн пенсионердары уонна уопускалаахтары иитиэн 13 тонна балыгы муҥхалаан маҕаһыыннарга уонна фермаларга биэрбитэ. Күһүн, муус тоҥмутун кэнниэ, Чымыҕаайы, Түмэнний алааһын, Дылбаада күөллэригэр балыгы ыытан, үөскэтэр.

Алексей Трофимович кыстык ахсын совхоһугар көмөлөһөн трактор сыарҕатын оногор үгэстээх. Кини нэйилиэтии дьоно-сэргэтэ олус чэбдиэйии, итэҕэстэргэ эйэлэспэтии, сүбэ ама буоларын, уопсай дьыала туһугар туруулаһан үлэлиирин иҥин истиҥник ытыктыыллар.

Снимокка: А. Т. Макаров трактор сыарҕатын оногор.

П. Оноевшников фотота.

Хаһыат экономическай оскуолата; иккис занятие

Бэйэни үбүлэнии финансовай хааччыллыыта

Партия уонна правительство экономическай механизмы салгыы тупсарыыга бэлиэтээбит дьаһалларыттан бинр дьоҥуннаахтарынан АПК колхозтарын, совхозтарын, о. д. а. предприятиелэрин бэйэни үбүлэнниигэ киллэрии буолар.

1986 сыл тохсунньу 1 күнүттэн Ставропольскай кыраай, Вологодскай уобалас уонна РСФСР уобаластарын 6 оройуоннара бэйэни үбүлэнниигэ экспериментыгэ киирэн тураллар. Эксперимент үчүгэй түмүктэри көрдөрбүтэ: Ставропольскай кыраай хаһаайыстыбалара уонна РСФСР уобаластарын 6 оройуоннара 1988 сылга, 1985 сылы кытта тэҥнэтэхха, барыстара 3 төгүл улаатыта.

Итиннэ олоҕуран, РСФСР Госагропромма 1988 сыл тохсунньу 1 күнүттэн киниэхэ киирэр предприятиелэрэ толору хаһаайыстыбаннай ахсаанна, бэйэни үбүлэнниигэ уонна бэйэни толунуута киллэрэргэ быһаарыы ылынна.

Бэйэни үбүлэнниигэ киириэн сибээстээн үс ресурсаларын үөскэтии бөрөҕэтэ уларыйда. Урукку оттугэр биҥиэхэ үс ресурсалара маннык-тартан үөскүүр этиилэр: бастакытынан, бэйэ иҥиэттэн барыстан, амортизациятан, брактаммыт сүөһүнү туһаҕа таһаарыыттан; иккиһиэн, тастан бюджетнай үбүлэһиннэн, Госбанк кредиттэриттэн, үөһэ турар тэрилтэлэр средстволарыттан (чуолаан РСФСР уонна Саха АССР Госагропромнарын резервнай фондаларыттан).

Бэйэни үбүлэнниигэ киириэнэн сибээстээн, үс ресурсаларын үөскэтии урукнуттан маннык уратылардаах буолуоҕа: бастакытынан, мелиорация үлэлэрин, ис суоллары оногороору, 4 мөлүйүөнтэн элбэх сметнэй сыаналаах объектары тутуу уонна уларытан тутуу үбүлэһиин быһа бюджеттан оногуллуоҕа; иккиһиэн, барыс ордуга (свободнай остатога) урукку курдук тутуллан ылыллыбат, предприятие, хаһаайыстыба туһаныытыгар хаалар; үсүһүнэн, бинр киинэммит үбүлэһиин источника тэриллэр. Сүөһү сүрүн контингенын саҥардыыга, олохдьаһах хаһаайыстыбатын, лааҥырдары, кулуунтары көрүү-харайыы ороскуоттарын сабыыга үбүлэһиин бу источниктан оногуллуоҕа; төрдүһүнэн, социальнай-культурнай дьаһаллар фондалара олохтоохо; бэсиһиэн, Госбанктан уһун болдьохтоох кредит болдьоммут бириэмэтигэр төгүнэрэр эрэ усулуобуйаҕа бэриллэр; алтыһыынан, кредити төгүнэрии бэйэ ис средстволарыттан оногуллар.

Бэйэни үбүлэнниигэ киириигэ киин охсуута суох буолуутун хааччыйар усулуобуйа быһыытынан кэнэ дьаһаллар бэлиэтэнилэр. Олор манныктар:

—ссудалары төгүннэрэр болдьоҕу уһатар ныах бэриллиннэ;

—государствоҕа атыылыыр сыанаҕа экспериментальнай надбавкалар олохтоннулар. Капитальнай утуулары, оборотнай средстволар үүнүүлэрин, сүөһү сүрүн контингенын саҥардыыны, о. д. а. үбүлэһиннэр бу надбавкаҕа киирсиллэр. Атыннык эттэххэ, урукку оттугэр бюджетыттан көрүллэр үөтэр, бу надбавналар көмөлөрүнэн, бородууксуйаны батарыыттан киириэхтээхтэр. Надбавкалар дохуоттары уонна ороскуоттары балансаалаан көрүүгэ олоҕуран быһаарыллаллар. Итиннэ туттарга үс тийбэтэриннэ, үбү ОАПХ резервнай фондуттан, эбэтэр Госбанктан кредит быһыытынан ылыахха сөп.

Саҥа усулуобуйаҕа барыһы үлэлии бэрээдэгэ уларыйда. Үс министерствота 1988—1990 сыллаарга барыһы нормативнай ньымаларынан үлэлии типовой балаһыанньатын биэргэтэ. Онно маннык нормативтар олохтоннулар:

—сүрүн производственнай фондалар иҥин төлөбүргэ;

—үлэ ресурсаларыгар;

—үөһээги тэрилтэлэр киниэммит фондаларыгар бүтэһиктээх барыстан аҕаан ылыыга;

—госбюджекка бүтэһиктээх барыстан аҕаан ылыыга;

—предприятиеҕа бэйэтигэр хаалар барыстан анал фондаларга үлэлиигэ.

Предприятиеҕа хаалар барыс экономическай көҕүлэһиин фондун үөскэтиигэ, кредиттэри төгүннэриигэ, производство оногор ыыхтарын кэҥэтиигэ туһаныллыахтаах.

А. РОМАНОВА,
ОАПХ экономиһа.

70

Үтүөкэннээх тэрийээччи этэ

Оройуонга бастаны ыччат-комсомольскай ферманы тэрийсибит комсомолец, партия ССКП чилиэнэ буолан баран ССКП райкомун инструкторынан үлэлии сылдьан, эдэр саҥыгар өлбүт Михаил Васильевич Эверстов туһунан кэпсиэхпин, билиҥҥи ыччаттарга билиһиннэриэхпин баҕарабын.

Кини 1931 с. Хадаар Уорҕатыгар колхозтаах көрдөнгө төрөөбүтэ. Чурапчыттааҕы педучилищены бүтэрбита.

1955 с. Уорҕаттан начальнай өскуола дьиэтэ көһөрүллэн киллэриллэн Үрүҥ Куолга тутуллуутугар эдэр учуутал активнай кыттыбыны ылбыта. Ол сыл өскуола собиадиссэйинэн кэргэнэ Матрена Петровна уонна куучча кыыһа Валентина Николаевна Васильева учууталларынан үлэлэбиттэрэ. Үс комсомолец учууталлар, өскуола эрэ үлэтинэн мунүрдаммакка, нэһилиэк олоҕор, общественнай үлэлэргэ активнайдык кыттыбыттара: пропагандистыыллара, уус-уран самодеятельноска кытталлара, нэһилиэнньэҕэ дакылаатталары оногороллоро, лекциялары аҕаллаллара. Улахан дьону аҕаарга, сувуйаргa уорэтиини эмиэ тэрийэллэрэ.

Михаил Васильевич комсомольскай тэриллэ секретарынан талыллыбыта. Байэтэ тэрийсибит Улахан Сыҥы ыччат-комсомольскай фермаҕар кес аҥардаах сиргэ сатыы сылдьан пропагандистыыра, политтэрийэччилэн аналлыта. Онно оройуонга бастаны туһунан анал дьиэлээх Кыҥыл мунньуту тэрийсибит. Кыҥыл мунньукка «Бочуот дуоската», «Көрдөрүү дуоската», үүт ыамын кунньэҕэй, ыйдаҥы графика, үүтү ыаһын дневниктэрэ, о. д. а., библиотека, сибиэһэй бөчөөт, ардах сүбэлэр баллара. Аналлаах стендэҕэ ферма үлэһиттэрин хаартыскалара ыйаммыттара. Түмүктэр таһаарыллан иһэллэрэ. Пропагандист бэйэтэ көҕүлээн «Бастыҥ опыт өскуолатынан» үлэлэппита. Республика чулуу ыанныксыттарын Социалистическай Үлэ Геройа Е. И. Бурцева М. Е. Степанова, Е. М. Торговкина уо. д. а. үлэлэрин опыттарын билиһиннэрэрэ. Ферма үлэһиттэрэ оройуон, республика сонуннарын, аан дойдуга буолар боччумнаах событиелларын истэ-билэ олороллоро.

Ферма үлэтин чаҥчытигэ комсомольскай тэриллэ секретара үүгүс этиилэрин киллэрэрэ, онтукатыттан сороҕун олохчо киллэртэрбитэ. Ол курдук, хотон тас өттүнэн хотон үрдүгэр тахсар үктэл оногоҥуллубута. Онон уһаатпах кэлиҥ үөһэ таһааран уулу цистернаҕа куттарар буолбуттэрэ. Сүөһү автопоилкаттан уулуур буолбута. Нөҥүөмү вагонеткаҕа таһаарыы, оту эмиэ хотон үрдүгэр киллэрии олохтоммута. Хас биирдии ыанныксыт үлэлиир миэстэтин туһаайбытынан нэччэхтээх аҥы аһан, оту долбуук уонна истиэнэ икки ардыгар түһэрэллэрэ.

Хас биирдии үлэһити кытта Михаил Васильевич үлэ бөҕүруостарыгар истиэнник кэпсэтэрэ, быһаарсара. Саамай эпиэттэах биригээдэни ыстыка киирбиит уонна саас төрүөхха бэлэмнээннии аҕаара, ыаҕы режим быһыытынан ыаһыны, аһатыыны, уулатыыны, чэчилэтиини ирдиирэ. Төрөөбүт ынах синиэн ыытта анаан үлэлэһиини, сайыҥҥы кэмнэ маршрутаан мэччитиини, түргэнник сиэтэр сиилэни оногууну, отордоһуну, көөнньөрбөҥ огород сиэтиини ыанныксыттары кытта сүбэлэһэн дьаныардаахтык туруорсан олохчо киллэрбитэ. Ити, билигин эттэхпэ дөбөн курдуган иһин, оччолорго үүгүс сыраҥан, бөрт киэҥ айдаанынан ситиһиллибитэ.

Оонук үлэ түмүгэр 1957 с. ферма фуражнай ынахтан ортотуунан 1177 кг үүтү ыаҕыт буоллаҕына, 1958 с.—1452 кг, 1959—1951 кг, 1960 с.—2001 кг ыан дьоһуннаах ситиһиллэммитэ. Ол сылларга ыанныксыттарынан калин оройуонна ону аан республикаҕа биллибит М. В. Никитина, П. О. Дмитриева, А. М. Романова, Е. В. Лукина, А. И. Егорова, Л. И. Сидорова-Иванова, М. В. Гаврильева-Кириллина, Е. И. Хоютанова үлэлээбиттэрэ.

Ыччат - комсомольскай коллектив 1958 сылтан оройуонга «Коммунистическай үлэ коллективын» аатын ылар иһин куоталаһыны саҕалаабыта. Икки сылынан ЫБСЛКС райкомун бюротун уураахтыгар коллектив бэйэтэ онуок үрдүк ааты ылбыта, оттон ыанныксыттар коммунистическай үлэ ударниктарынан буолбуттара. 1960 с. түмүгүнэн биирдии фуражнай ынахтан П. О. Дмитриева 3097 кг, Е. И. Хоютанова 2264 кг, М. В. Гаврильева 2587 кг, А. И. Егорова 2168 кг үүтү ылбыттара. Эрилик Эристиин аатынан колхозка Чакыр Эбэтигэр, Хаһахсыыка Сэмэн Үрэҕэр, Мэлдьэхсиэ Таппалаахха «Коммунистическай үлэ коллективын» аатын ылар иһин үлэлиир фермалар тэриллэн, байыаннай икки ардыларыгар социалистическай куоталаһыыга киирсибиттэрэ. Киниилэр үлэлэрин колхоз комсомольскай тэриллэтэ, комсомол райкома кэҕэтэн бөлүөбүттэрэ, салайбыттара. Биир үксүн от да түспүгэр Эрилик Эристиин аатынан колхоз ситиһиитэ 1960 с. РСФСР Верховнай Советтан Президиумун Бочуотунай грамотатынан бэлиэтэммитэ. Улахан Сыҥы фермата республикаҕа социалистическай куоталаһыыга бастаталыы сылдьыбыта. Коллектив 1965 с. сүөһү ыарыыта туран ферма эстиэн диэри үйэ чиэппэрин кэрэҥэ кэмнэ солхозка, оройуонга бастыҥнар ахсаннарыттан туораабатаҕа. Бу ферматтан Саха АССР Верховнай Советыгар депутаттарынан М. В. Никитина, П. О. Дмитриева, А. Т. Кузьмина, М. Е. Осипова-Спиридонова быыбардаммыттара эдэҕэн этэр. Атын даҕаны ыччаттар кэлин үрдүк чиэскэ-хайаалга тиэнсибиттэрэ, үүммүттэрэ - үөрэммит т э р э үгүс.

Ыччат - комсомольскай ферма ыччаттара уус-уран самодеятельноһынан сибүлээн дьарыктаналлара. Коллектив производственнай учаастактарга кэрэхсэбиллээх концертлары туруортуура. Политтэрийэччилэрэ М. В. Эверстов бэйэтэ бэртээхэй ырыаһыт этэ. Киниилэр Саха сирин ыччатын иккис фестиваллыгар ыанныксыттар үгүстүүлэрин ситиһиилээхтик толорон республикатааҕы жюри бириэмэлии ылбыттара.

Ити курдук баара эрэ 33 саҥыгар биһиги кэнкэбититтэн туораабыт комсомолтан үүммүт коммунист М. В. Эверстов саҥалыы үлэлээнин кэскилээхтик, олохтоохтук тэрийбитэ. Эрдэ сарбыллыбатаҕа буоллар, өссө үүгүс туһалаах дьыаланы оногороро хаалбыт буолуохтаах.

Билиҥҥи курдук оройуонга фермалары кытта саба быраҕан уопсай үлэлээбэккэ, ЫБСЛКС райкома солхозтарга саҥа кордөбүллэргэ эпиэттиир биирдии фермаҕа тэрийэн, онно олоҕурдан куоталаһыыны көҕүлүүрэ буоллар, син хамсаһын тахсыа этэ диэн саныыбын. Онуоха үөрэхтээҕим М. В. Эверстов курдук политтэрийэччилэри сүүмэрдээн туруордар үлэ өссө түмүктээх буоларыгар саарбаҕалаабаппын.

Н. ДМИТРИЕВ.

БАҺААРТАН БИГЭ КӨМҮСКЭЛИ

Кэнники кэмнэ сылы көтүппэккэ Чурапчы оройуонутар улахан баһаардар буолуталаатылар. 1986 сыллаахха баһаардартан ночоот 300 тыс. солк. тахсыбыта. Аспыт сылга 170 тыс. солк. ордук суумалаах баай-дуол ушайбыта, икки кийи олоҕо уонна быдьаммыта. Мырылатааҕы Культура дьиэтэ, Хаһахсыт оскуолатын эргэ корпуһа, 13 №-дээх СПТУ гараһа, о. д. а. дьоһуннаах тутуулар күл-көмөр буолбуттара. Уоту сэрэҕэ суох туттуу, баһаартан кутаан суох буолуутун бырааблыатын хуруубайдык кэһии итинник алдьархайдарынан туолуйар.

Бары түбэлтэлэргэ турбут уот тута умуллаллыыбата кийини дьиксиннэрэр. Телефонунан сибээс молтоҕуттан, айаннаһыр сирдэрэ ыраатыттан, суоллар нуһаҕан турунтаахтарыттан баһаарынай автомашиналар хойутаан тиийэллэр. Хаһаайыстыбалар уу таһар автомашиналарга түүнкү дьиҥуурустубаҕа туруоруллубаттар. Онон уоту умулларыыга быыччы туһаныллыбаттар. Уу таһар автомашиналарга радионан сибээс туруорулуута кыайтарбат. Иннэ ганан баһаар турар түбэлэтигэр хайа фермаҕа, күөлгэ тиийбитин көрдөөн булар олус уустук.

Совхозтарга баһаарынай дружиналары тутуурга болҕомто ууруллубат. Баһаарынай автомашиналары атылаһыы туһунан эмиэ да барыллыбат. Эрилик Эристиин аатынан совхозка баһаарынай автомашинаҕа түүнкү кэмнэ дьиҥуурустуба сыыһыллыбатах.

1986 сыл тохсунньу 21 күнүгэр райисполком 27 №-дээх аналлаах быһаарыыны ылбыта. Ити быһаарыы баһаартан сэрэхтээх буолуулуу барыы дьаһалларынан күүһүрдэргэ һаҥарыллыбыта. Чопчу үлэлэр быланнаммыттара. Бириигэдэ ахсын бойобуой дьоҕурдаах баһаарынай дружиналар «Эрилиэхтээхтэрэ, бырааблалар үөрэтиллиэхтээхтэрэ, уу сапааһа үөскэтиллиэхтэрэ. Бүүскэтиллиэхтэрэ. Быһаарыы туолуутун бэрэбиэркэлээбин көрдөрүүнэн, 33 баһаарынай ешкостан үстэрэ эрэ туһаныллар кыахтаах. Тоҥмоҕ ойбоннор суохтар. Эрилик Эристиин аатынан совхоз Хаһахсыытыгар гараж, «Мыҥдаҕаайы» совхоз «Юбилейнай» фермата, Хадаар, Арылаах, Мырыла кулуунтара иннэ сыл устата уулаах иһиттэриэн хааччыллыыбатылар. Оройуон кийиигэр баар аҕыстан ордук баһаарынай уулаах емкостар туһаныллар кыахтара суох. 17 котельнай мас ашылаанка туралларын. Ити котельнайдарга баһаартан кутаан суох буолуутун хааччыйарга үлэ барбат.

Совхозтартан «Мугудайга» ораа электрическай установкалары туһаныыга эпиэтэллэр ааммыттар. Атыттарга сурахтара да иннилибэт. Эгэ үлэһиттэрэ үөрэтии, инструктаажтары биэрии тэриллиэ дуо? Суох.

Хаһаайыстыбалар салайаачылара баһаартан сэрэтэр дьаһаллары ылыыллыбаттар. Уот турар түбэлтэтигэр аһаҕас олороон биэрэр турунтаахтар. Бэйэ алдастарыттан бэйэ түмүк оногостубата сүрдээх. Уураахтар, бириигэстэр суох буолбатахтар, сир аайы баалларын. Ол эрээри олохчо кинирбэтэр, чопчу дьиэлэҕэ кубулуйбаттар. Итиннин уураахтар алдьархай аанньатаҕына салайаачылар эпиэтинэстэн куотуна сатыырыттар куоһур буолартан атын аналлара суох. Баһаартан бигэтик көмүскэнии кураанах уураахтарынан ситиһиллибэтин ойдүүргэ уолдьаста.

Н. КОВТУН,
САССР ис дьыалаларга Министерствотын баһаарынай охранаҕа управленнэтин кылаабынай инженера.

Спорт

БЭРГЭННЭР КҮРЭХТЭҺИИЛЭРЭ

Оҕо спортивнай оскуолатын спортивнай саалатыгар оҕуунан ытыыга оҕолорго республикаҕа бастыыр иһин күрэхтэһии ыытылынна. Онно Горнай, Алексеевскай, Мэҥэ-Хаҥалас, Чурапчы оройуоннарыттан уонна Якутскай куораттан барыта 48 оҕочут кытынна.

25 м дистанциятан сыалы ытыыга Гоша Алексеев (Чурапчы) саамай элбэх очколаах бастаата. Евсей Будикин (Алексеевскай) иккис, Афоня Захаров (Чурапчы) үһүс буоллулар. 18 м дистанциятан ытыыга Евсей Будикин 541 очколаах кандидатскай нуорманы, оттон иккис буолбут Гоша Алексеев бастаны разряд нуорматы толордулар.

Улахан уолаттарга абсолюткай чемпионунан уопсайа 1071 очкону хомуйбут Евсей Будикин буолла. Ити аатыы кыра уолаттарга Коля Васильев (Алексеевскай) ылла, Биһиги уолбут Саша Мордовской кини кэннитэн иккис үчүгэй көрдөрүүлэннэ.

Улахан кыргыттарга бастыҥ көрдөрүүнү Надя Соловьева (Чурапчы) ситистэ. Алексеевскай эдэр охчута Света Голикова иккис миэстэлэннэ. Кыра саастаах кыргыттарга Таня Белкина (Чурапчы) бастаата. Гусей Ахберова (Горнай) иккис миэстэлэннэ.

Кыайыылаахтар ыыпалынан, ойдобуннуук сувенирдарынан наҕараадаланнылар. Күрэхтэһии кылаабынай судьуйатынан Саха АССР үтүөлэах тренерэ П. М. Стасов үлэлээтэ.

Саҥоктарга: (хаҥастан): Саха АССР үтүөлэах тренерэ П. М. Стасов күрэхтэһии кыттыылаахтарын кытта; охчуттар Гоша Алексеев, Таня Белкина.

П. Оконешников фотота.

Нэһилиэнньэҕэ отчуоттаата

Аастыт бэтэнсэҕэ Дьабылыа бөһүөлэгинээҕи Культура дьиэтигэр Одьулуун сельскай Советын исполкома сылдьаҕы үлэтин нэһилиэнньэҕэ отчуоттаата. Отчуоту исполком председателэ Д. Д. Петров туруорда.

Сельсовет уонна кини исполкомун үлэлэрин дьүүллэһии балачча антинайдык барда, быыбардаачылар быыстан олохтоох органын үлэтин туһарыыта кэҥэх этиилэри киллэрдилэр. Быстахтык ылларыллыбыт, нэһилиэнньэлээх пуннары туһсаран оногоруну салгыы күүскэ ыытарга, сибээс үлэтин туһсарарга, үрүҥ аһынан, кислородтан эргиннини туруктаах оногорго, о. д. а. сорох социальнай хабааннаах боппуруостарга туруорустулар.

Мустубут дьон оту тэҥэ чэгиэн-чэбдик олох сиэрин иһин охсуһар обществоҕа киирэн туран детсад коллектива нэһилиэк бары олохтоохторугар ыытыыларын дьүүлэһэн биһиэхтилэр.

«СО» корр.

Редактор Н. Е. МАКАРОВ.

13 №-дээх СПТУ бастайаанай үлэҕэ суоллаах кылаабынай бухгалтерга наадыйар. Хамнаһын оклада—160-180 солк. Үлэҕэ киирэн баҕалаахтар кэлэн кэпсэтиһиҥ.

Телефоннарбыт: 21-104, 24-342.

АДМИНИСТРАЦИЯ.

БИЬИГИ АДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700. Чурапчы с. Карл Маркс уул. 26 «а». ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор—21-332, отделлар—21-265, уопсай—21-505.

«Саҥа олох» райкома КПСС и Якутской АССР. («Новая жизнь») — орган Чурапчинского районного Совета народных депутатов

Индекс 54987. Газета выходит по вторникам, четвергам и субботам на якутском языке. Чурапчинская районная типография Госкомиздата ЯАССР. № ЗАКАЗА 24. Объем 1 печ. лист. с Чурапча ул. Карла Маркса, 26 «а». Тираж 3981 экз.